

W magicznym świecie gobelinów

Tamara Jaworska (1918-2015)

Joanna Sokołowska-Gwizdka

Tamara Jaworska była jedną z najwybitniejszych artystek, na skalę światową, specjalizującą się w dziedzinie tkactwa artystycznego (gobelinu/arrasu). Techniki tkackie znane są od pięciuset lat, lecz artystka nadała im inny, współczesny wymiar, tworząc indywidualne, malarskie kompozycje. Zmarła w Toronto 29 października 2015 roku w wieku 97 lat. Pozostała po niej spuścizna ponad 20-tu gobelinów, ogromnych w skali, które pokazywane były na wielu międzynarodowych wystawach.

Gobeliny Tamary Jaworskiej cieszyły się i cieszą w Kanadzie, Stanach Zjednoczonych i w Europie ogromnym zainteresowaniem publiczności, korporacji oraz krytyków sztuki. Kanadyjskie instytucje kulturalne sugerują mężowi artystki, Tadeuszowi Jaworskiemu, rozważenie darowizny na rzecz Narodowej Galerii Sztuki w Ottawie (National Gallery of Canada), Królewskiego Muzeum w Toronto (Royal Ontario

Museum) lub Państwowej Galerii Sztuki Współczesnej w Toronto (Art Gallery of Ontario).

Sugerowane jest również stworzenie w Polsce oddzielnej galerii gobelinów Tamary Jaworskiej, podobnych do galerii Jeana Lurçata w Szwajcarii czy Jeana Miró we Francji.

- Wiadomo mi, że w Warszawie, Krakowie czy Gdańsku - mówi Tadeusz Jaworski - jest wiele niezagospodarowanych budynków, które przy niewielkim nakładzie finansowym, można byłoby zaadaptować na państwową galerię. Zainteresowanie sztuką gobelinu jest bardzo duże, zarówno w Ameryce jak i w Europie i stanowi nie tylko atrakcję turystyczną, ale przede wszystkim jest obiektem narodowego dziedzictwa.

Prace Tamary Jaworskiej mogłyby także znaleźć miejsce w państwowych galeriach lub muzeach w Polsce, w jednej lub dwóch salach wystawowych poświęconych wyłącznie dziełom artystki.

Tamara Jaworska ukończyła Akademię Sztuk Pięknych w Łodzi w 1952 roku. W latach 1952-57 była asystentką i wykładowcą w łódzkiej Akademii. W latach powojennych w Polsce nastąpiło wyraźne zainteresowanie sztukami tekstylnymi, poza tym Łódź słynęła jeszcze z XIX wiecznych tradycji włókienniczych, tak więc artystka rozpoczęła swoją działalność w sprzyjającym tej dziedzinie klimacie. W 1954 roku została dyrektorem artystycznym państwowej spółdzielni sztuk i rzemiosła w Warszawie, współpracowała także z Cepelią. W 1958 roku przestała wykładać, kupiła krosno, zorganizowała warsztat tkacki i całkowicie poświęciła się tej sztuce. Do Kanady, do której wyemigrowała w 1969 roku, przywiozła swój własny, oryginalny i unikalny styl, łączący projekt z wykonaniem. Inni artyści, tacy jak Picasso, Calder, Lurcas, Miro, Kandisky z reguły projektowali wyłącznie wzory, a samo wykonanie zostawiali tkaczom. Tamara Jaworska natomiast nie tylko sama projektowała gobeliny, ale je również realizowała. Metoda ta pomagała artystce modyfikować projekt, pozwalała na wolność i spontaniczność w procesie tworzenia.

Przyroda i krajobraz Kanady odegrały dużą rolę w autorskich kompozycjach artystki. Gobelin „E.T.- EXTRATERRESTIAL” (1979) przedstawia głęboko niebieskie niebo, do którego sięgają roślinne stwory, seria „FREE VERSES” (1990-91) oparta jest na

kwiatowych wzorach, a gobelin „UNITY/UNITEE” (1972), symbolicznie przedstawia oficjalne kwiaty kanadyjskich prowincji i terytoriów, obejmujące wzgórza Gatineau, Parlament w Ottawie i kanał Rideau.

Wiele osób – znawców tej dziedziny sztuki, z dużym uznaniem wypowiadało się o pracach Tamary Jaworskiej. Jeden z najbardziej uznanych promotorów sztuki na świecie, Richard Demarco, O.B.E., główny organizator Międzynarodowego Festiwalu Sztuki w Edynburgu (Szkocja), profesor Kingston University w Londynie w Anglii, dyrektor Galerii w Edynburgu, wydawca International Art Review, odznaczony Orderem Orła Białego, przyznanego przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej, napisał:

- Tamara Jaworska jest jednym z najważniejszych artystów, z którymi miałem do czynienia podczas swojej pracy, jako dyrektor galerii, (ponad 700 wystaw), nie tylko dlatego, że jest najbardziej znaczącym przedstawicielem sztuki tkackiej (gobeliny), ale i dlatego, że pomogła mi w ustanowieniu standardów dla mnie samego, gdy w latach 60. nie miałem zbyt dużej wiedzy na temat tej dyscypliny sztuki, uważając podobnie jak wielu innych, sztukę gobelinową za rzemiosło.

Inni krytycy pisali:

- Gobeliny Tamary reprezentują szczytową formę współczesnego gobelinu (Francois Mathieu, kurator sztuk zdobniczych z Luwru w Paryżu).

- Tamara jest najwybitniejszym artystą w dziedzinie gobelinu, niezwykłym i nadzwyczajnym wirtuozem, kierowanym doskonałym wyczuciem i wrażliwością estetyki (Edward Gage, krytyk sztuki z Wielkiej Brytanii).

- Gobeliny Tamary promieniują niezwykłym nastrojem (Robert Inard, fundator i dyrektor Centre National de la Tapisserie D’Aubusson w Paryżu).

- Jaworskiej sztuka gobelinu jest pieśnią zwycięstwa i piękną elegją dla ludzkości w XXI wieku (John E. Vollmer, specjalista w dziedzinie gobelinu, krytyk i konsultant do spraw sztuki w Nowym Jorku).

- Tamara jest kulturalną dumą i skarbem Kanady (Leon Whiteson, krytyk sztuki i kolumnista Los Angeles Times).

Prace Tamary Jaworskiej znajdują się zarówno w Muzeach na całym świecie, jak i w prywatnych kolekcjach. W Toronto, w głównym hallu First Canadian Place, Bank of Montreal Tower, wiszą cztery monumentalne gobeliny, tworzące całość, pt. „OUARTET MODERN” (1971), każdy z nich wielkości 5 na 3 metry. Budynek zaprojektował znany amerykański architekt (uczeń i współpracownik Franka Lloyd) - Edward Durell Stone, twórca m.in. Kennedy Center for Performing Arts w Waszyngtonie. W wyniku konkursu na ten projekt wybrał on i zamówił projekty Tamary Jaworskiej, które zakupiła Olympia & York Enterprises.

Wspomniany już, również monumentalny, gobelin „UNITY/UNITEE” (7 na 11 m), wypożyczony z prywatnej kolekcji Alberta Reichmanna, chairmana Olympia & York Enterprises, stanowi dekoracyjne przedłużenie architektury w głównym hallu Gulf Canada Square w Calgary, przemysłowej stolicy Kanady w Albercie.

Tamara Jaworska jest jedyną artystką w dyscyplinie sztuki gobelinowej z północnej Ameryki, która przez ostatnie 30 lat była reprezentowana przez znaną paryską galerię sztuki przy Saint Germain des Pres, Galerie Inard - Centre National de la Tapisserie d'Aubusson.

Prace artystki są unikalne, ponieważ wykonuje ona wyłącznie jeden egzemplarz projektu, który nigdy nie jest duplikowany i nie istnieją jego kopie w formie nakładów.

W Kanadzie Tamara Jaworska oprócz pracy twórczej, w latach 1980-90. prowadziła podyplomowe seminaria - „Design and Weaving”, na wydziale Design and Fiber Art w OCAD - Ontario College of Art and Design. Była też członkiem Królewskiej Akademii Sztuki czy Włoskiej Akademii Sztuki.

Artystka była wielokrotnie nagradzana za jej wkład w dziedzinie sztuki gobeliniarskiej. Otrzymała najwyższe cywilne odznaczenie Order Kanady, przyznany przez królową brytyjską Elżbietę II, a wręczony przez Generalnego Gubernatora Kanady. Została też odznaczona Złotym Medalem i Diamentowym Medalem, również przyznanymi przez królową Elżbietę II.

W 2009 roku Tamara Jaworska otrzymała medal zasłużony kulturze Gloria Artis, przyznany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a w 2014 roku

honorową odznakę Bene Merito za działalność wzmacniającą pozycję Polski na arenie międzynarodowej.

Tamara Jaworska była również nagradzana najwyższymi nagrodami z okazji udziału w międzynarodowych festiwalach i konkursach. Była m.in. odznaczona Złotym Medalem na Międzynarodowym Triennale w Mediolanie, Złotym Medalem i Pierwszą Nagrodą na International Competition w Nowym Jorku, Złotym Centaurem przez włoską Akademię Sztuki.

Gobeliny Tamary Jaworskiej były i są eksponowane w Narodowym Muzeum Puszkina w Moskwie, w Narodowym Muzeum w Warszawie, w Muzeum Cywilizacji w Ottawie, w Narodowym Muzeum Sztuki Tkaniny Artystycznej w Łodzi, w Muzeum Armii Krajowej w Krakowie, w Szkockim Muzeum Sztuki w Galashiels i w wielu innych prestiżowych galeriach.

Na temat Tamary Jaworskiej i jej sztuki gobelinowej powstała bardzo duża ilość artykułów oraz kilkanaście filmów polskich i kanadyjskich. W 2009 roku ukazał się album w trzech językach: polskim, francuskim i angielskim „Tamara - sztuka gobelinu” , wydany przez wydawnictwo Bernardinum.

Squaring the circle

Vers Libre II

Vers Libre III

Vers Libre V

Vers Libre VI

Vers Libre VIII

Poliptych

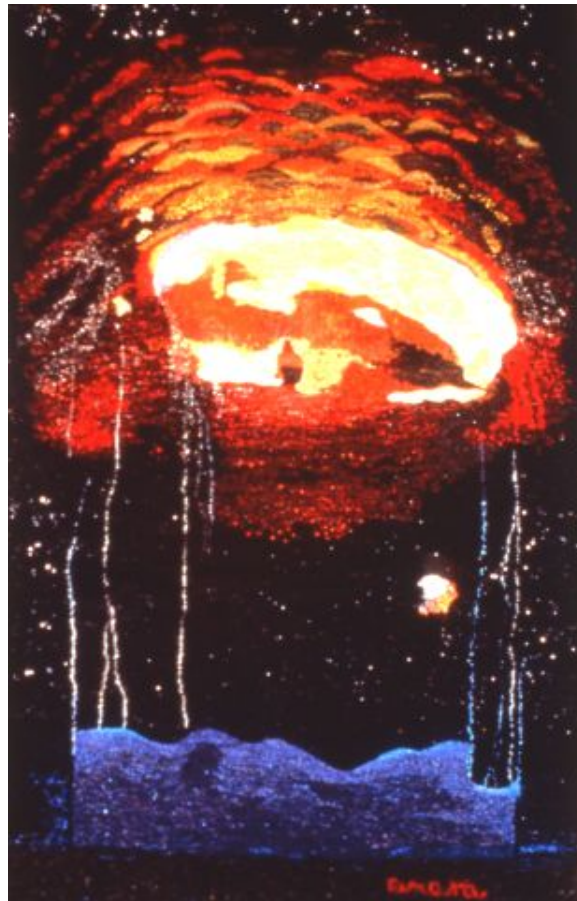
Nordica

Fuge Chromatica

Moby Dick

Nocturn

Red Balloon

Główne nagrody:

1957 - Złoty Medal - „Triennial di Milano”, International Exhibition of Interior Design & Architecture, Milan, Italy.

1974 - Nagroda za Ekselencję - „Wool Gathering”, Montreal, Quebec.

1980 - Złoty Medal - Academia Italia delle Arti, Italy.

1982 - Złoty Centaur - Academia Italia delle Arti, Italy.

1985 - Złoty Medal i Pierwsza Nagroda (gobeliny) - International Art Competition '85, New York City, USA.

1993 - The Governor General's Commemorative Medal for the 125th. Anniversary of Canada.

1994 - Appointed by Her Majesty Queen Elizabeth II to the „Order of Canada” (C.M) for outstanding achievements in the discipline of creative arts. The highest civilian recognition in Canada.

2002 - Queen’s Golden Jubilee Medal in Honour of the 50th Anniversary of the Accession to the Throne awarded by Her Majesty Queen Elizabeth II for significant contribution to Canada and Canadian people.

Członkostwo:

Wybrana drogą elekcji - Royal Canadian Academy of Arts (RCA), do 1975.

Wybrana drogą elekcji - Academia Italia delle Arti, do 1979.

Fellow, powołana drogą elekcji - York University, Stong College, do 1978, Toronto.

Filmy:

” Tapestries by Tamara Jaworska” Films Arts Ltd. for CBC

” A Modern Country” CBC mini series /Modernism in Architecture

” Tamara’s Tapestry World ” CBC

” Textures” NFB Poland and NFB Czech Republic (co-production)

” Tamara Jaworska and her work” portrait of a Canadian artist, CBC

” Tamara Jaworska - artist , „Canadian Reflections” CBC

” Evening News, The Journal , CBC (interview and presentation)

” Radio Talk Show- CBC interview

” Evening News” - CHCH TV interview” Radio Talk Show - Evening News - CHEX

” Tamara-the art of weaving -TV documentary (2007- in production)

Co-Producers Fund of Canada Ltd. Film and Television Productions. (world distribution).

Wygrane Konkursy:

1975 - Winner, Great Hall, Hart House, University of Toronto „Squaring the Circle” 24’ X 24’ - tapestry/gobelin.

1972 - Winner, Bell Canada Head Office, Main lobby, Ottawa „Unity/Unite” 22’ X 33’ - tapestry/gobelin Presently on loan at Gulf Canada Square, Main Lobby, Calgary, Alberta.

1971 - Winner, First Canadian Place, Main lobby, Toronto “Quartet Modern” 4 tapestries, each 9’ X 15’.

Konkursy:

1975 - Winner, Great Hall, Hart House, University of Toronto „Squaring the Circle” 24’ X 24’ - tapestry/gobelin

1972 - Winner, Bell Canada Head Office, Main lobby, Ottawa „Unity/Unite” 22’ X 33’ - tapestry/gobelin Presently on loan at Gulf Canada Square ,Main Lobby, Calgary ,Alberta

1971 - Winner, First Canadian Place, Main lobby, Toronto “Quartet Modern ” 4 tapestries, each 9’ X 15’

Największe kolekcje i zbiory:

Pushkin National Museum, Gallery of European Art, Moscow, Russia „Hunters” 6’ X 4’ 6”

Pushkin National Museum, Gallery of European Art, Moscow, Russia „Flowers” 6’ X 4’

National Museum of Fine Arts, Warsaw, Poland „Night I ” 10’ X 7’

National Museum of Fine Arts, Warsaw, Poland „In Green” 10’ X 7’

National Museum of Home Army, King City of Krakow, Poland “Requiem for the Fallen” triptych in 3-D, 8’ x 6’ ; 6’ x 4’; 8’ x 6’

National Museum of Textile Art, Lodz, Poland „Rocks ” 12' X 7'

National Museum of Textile Art, Lodz, Poland “Icarus” 7' 6" X 3'6"

Cambridge Art Gallery, Cambridge „Summerlike- II” 6' X 5'

Canadian Embassy, Chancery, Main Lobby, Riyadh, Saudi Arabia „Meadows of the Gardens” 10' X 18' (Arch .Lloyd P. Sankey)

Olympia and York, Gulf Canada Square, Main Lobby, Calgary, Alberta „Unity/Unite” 22' X 33'

First Canadian Place, Main Lobby , Toronto „Quartet Modern” 4 - tapestries, each 9' X 15' (Arch. Edward Durell Stone , USA)

Metropolitan Life Insurance, Main Lobby, Ottawa „Stream of Life” 9' X 18'

Department of Foreign Affairs, Ottawa „Outcry” 4' x 5'

Molson Canadian, Head Office, Main Reception John Molson Hall, Toronto „Spheres”- Diptych 8' X 8'

JDS Developments, Main Lobby, Toronto „High Noon” 12'X 8'

Baycrest Hospital, Main Lobby, Toronto „Moment of Light” 5' X 7'

Baycrest Hospital , Toronto (donated by Lang Michener Bars&Solctr. First Canadian Place, Toronto „Planet in Brown” 6' X 8'

JDS Developments, Main Lobby, Toronto „Sunrise” 12' X 8'

York Steel Ltd, Harold Tanenbaum, President & CEO, Toronto „Chromatic Psalm” 13' X 8'

York Steel Ltd. President & CEO Harold Tanenbaum, Toronto „Planet in Red” 5' X 8'

York Steel Ltd. Chairman Joseph Tanenbaum, Toronto „Desert - II ” 7' X 4'

Mr. Albert Reichman, President and CEO, Olympia & York Development, Toronto
„Sunrise” 10' x 7'

York-Hannover Developments, Main Lobby, Toronto „Planet” 5' X 8'

York-Hannover Developments, Executive Board Room, Toronto „Misty” 6' X 8'

A.R.Clarke, Main Lobby, Toronto „Sonnet” 5'X 8'

Norbord Industries Inc., Noranda Forest Inc., President's Office, Toronto „The
Tree” 6' X 5'

Betel Corporation, President's Office, Toronto „Nike” 6' X 8'

International Telefilm, President's Office, Toronto „Opus I” 6' X 8' „Adagio” 7' X 6'

Martin Goldfarb , Chairman & CEO , Pollster Consultants, Toronto „Sunrise II” 5' X
8'

Emar Limited, Chairman & CEO , New Jersey, Livingstone, USA „Napoleonica”
triptych - 3 tapestries, each 6' X 4'

Facial Plastic Surgery Clinic, Dr. Christopher Conrad, Toronto “Autumn” 7' X 4'

Dr.& Mrs. K.K. Conrad, Maple, Ontario „Beyond” 7' X 10'

Norbord Industries Inc., Noranda Forest Inc., Executive Office, Toronto „Specter in
Blue” 5' X 7'

Norbord Industries Inc. ,Noranda Forest Inc., Head Office. main lobby, Toronto,
„Elements” 8' X 7'

Mr. Fred Mills (President, Canadian Brass), Toronto „Pastoral” 7' X 6'

Mr. Fred Mills (President, Canadian Brass), Toronto „Specter in Silver” 6' X 7'6"

Mr. Fred Mills (President, Canadian Brass), Toronto „Gone to Seed” 7' x 6'

Mrs. Doris Galanty Ltd. New Jersey, Milburn, USA „Partite in Blue” 7' X 6'

Mr. Mrs. Sylvie Poilane, Paris, France, „Delusion” 6' X 5'

Dr. & Mrs. Walter Caspari, Thun, Switzerland „Vineyard” 5' X 8'

Heritage Gallery, Dr. Igor Kuczynski, Toronto “In Blue” 5' X 5'

Heritage Gallery, Toronto “Spring Dreams” 5' X 5'

Heritage Gallery, Toronto “In the Field” 5' X 3'

Mr. & Mrs. A. E. Bykhovsky, Millbrook, Ontario “Breezy Dawn” 5' X 4'

Mr. Mrs. A. E. Bykhovsky, Millbrook, Ontario “ Inner Space” 8' X 7'

Mr. Mrs. A. E. Bykhovsky, Millbrook, Ontario “ Blue” 7' X 7'

Mr. & Dr. Michael, Susan Bradley, Newmarket, Ontario “Prelude” 6' X 8'

Mr. & Dr. Michael , Susan Bradley, Newmarket, Ontario “Chromosphere” 4' X 6' 6”

Mr. & Dr. Michael, Susan Bradley, Newmarket, Ontario “Moment of Light” 6' X 7' 6”

Centre National de la Tapisserie d' Aubusson, Galerie Inard, Paris, France “Planet-II” 5' X 8'

Centre National de la Tapisserie d' Aubusson, Galerie Inard, Paris, France “Variations” 6' X 8'

Centre National de la Tapisserie d' Aubusson, Galerie Inard, Paris, France “Delusion” 7' X 5'

Centre National de la Tapisserie d' Aubusson, Galerie Inard, Paris, France “Nucleus” 6' X 8'

Centre National de la Tapisserie d' Aubusson, Galerie Inard, Paris, France “Viniard-I” 4' X 8'

Centre National de la Tapisserie d'Aubusson, Galerie Inard, Paris, France “Blue Vista” 5' X 7'

Centre National de la Tapisserie d'Aubusson, Galerie Inard, Paris, France "The Tree" 6' X 5'

Centre National de la Tapisserie d' Aubusson, Galerie Inard, Paris , France "Vers Libre - X " 4'2" X 5'10"

Centre National de la Tapisserie d' Aubusson, Galerie Inard, Paris, France "Vers Libre- XI " 4'2" X 5' 10"

Secretary of Justice (ret.) Hon. Don Sinclair, Victoria, B.C. „Summertime" 4' X 5'

Mrs. Wendy Weston- Rebanks, „Verse Libre/Free Verse" 4'6" X 5'8"

Mrs. Tamara Weston- Rebanks "Verse Libre /Free Verses" 4'6" X 5'8"

Ms. Fiona Hamilton-Douglas, Scotland ,UK and in many more private collections in North America and Europe.